

El fogatge del 1553 i la població de L'Hospitalet, Sant Boi i El Prat

per Jaume CODINA

Al seu darrer llibre publicat, *El fogatge de 1553*, vol. I,¹ l'infatigable mestre Josep Iglésies dedica un capítol a la vella qüestió de la fiabilitat dels registres oficials antics i nòmines de població, sempre de prop o de lluny tenyits de caràcter fiscal i propicis, per tant, a l'ocultació. Després d'expressar les pròpies reserves, l'autor conclou acceptant els fogatges generals com «un atansament a la veritat», en la impossibilitat d'atènyer la veritat absoluta.² Unes planes abans³ havia fet notar la utilitat de la publicació de les llistes nominatives com a element de contrast i comparació entre els diversos fogatges, contribuint així a entreveure moviments migratoris, desfer errors, completar omissions, descobrir frauds d'imposició; en una paraula —acaba Iglésies—, impulsar les recerques.

L'article present és una aportació a la crida del nostre gran estudiós i un homenatge cordial al seu mestratge a través de les planes d'aquesta benemèrita REVISTA CATALANA DE GEOGRAFIA.

ELS FOGATJATS

El fogatjament pròpiament dit comença a l'estiu del 1553 a l'anomenada collecta de Barcelona. Entre d'altres poblacions, al 28 de juliol és fogatjada la vila de Sant Boi del Llobregat i el seu terme, i l'endemà la parròquia de L'Hospitalet. L'examen d'aquestes localitats, comprensives també del territori d'El Prat, aleshores pugnans per néixer a la independència parroquial, constitueix l'àmbit d'estudi del nostre article.

El resultat del fogatjament va ser aquest:

«*Parròquia de St. Baldiri de St. Boy y de la banda del Prat*, fogatjat a 28 de Juliol 1553 per Bertomeu Squerrer, Francí Torres y Jaume Puig, jurats, com apar en cartes 125.

St. Baldiri de Sanct Boy de la banda del Prat

Antoni Colom
La viuda Termens
Jaume Sunyol
Antoni Gonsalbo

Antich Roure
Bertomeu Sallés
Perot Morera
Pere Castel

Jaume Codina
Pere Torres
Pere Jordà
Pere Rufat

1. Fundació Salvador Vives Casajuana, edit. Rafael Dalmau, Barcelona, 1979.

2. Capítol «Sobre la veracitat de les xifres *encamarades*», pàgs. 149-151.

3. Capítol «Les llistes onomàstiques», pàgs. 145-147.

Jaume Magraner
En ... Navés
Antich Oliva
La viuda Vellea
Salvador Penella
Jaume Goday

Pere Puig
Sebastià Basquo
En Caravall
Joan Busera
Bertomeu Squerrer
Joan Ferrer ⁴

Gabriel Martí en la torre
de Mn. Amell
Jaume Bosch
Jaume Jover
Bertomeu Costa

La banda del Pont

Jonot Pineda
Francí Pineda
Francesch Borràs
Bertomeu Gras
Jaume Bosch, texidor
Joan Tites
Jonot Puig
Jaume Bosch
Jaume Colom
La viuda Rafella
Joan Torrells

plegats

Francí Gilabert
Antoni Arruffat
Francesch Trias
Jaume Bonanat
Bertomeu Vendrell
Joan Biarnès
Mn. Miguel Xiveller, militar
En Guillem, mestre de ca-
ses en la torra de la viu-
da Sort

La viuda Cospina
La viuda Sala
Matheu Pla
Joan Urgell
La viuda Dominga
Baldiri Nin
La viuda Pineda, àlias Mon-
lossa
Gabriel Piquer

De la banda de St. Baldiri de Lobregat

Mn. Antoni Ferrer
Mn. March Puig
Antich Martí
Bertomeu Ricart
Bertomeu Palau
Montserrat Borràs
Antoni Pi
La viuda Mas
Joan Fexas
La viuda Fillola
Steve Ferrer, son gendre
Bernat Balaguer
Bertomeu Planes

vica-
ris

Salvador Company
Vicens Bonanat
La viuda Puig
March Biscarro
Pere Puig
Joan Ribot
Baldiri Gener lo vell
Francí Biscarro
Francí Tries
Pera Gibert
Antoni Ricart
Antich Balasch
Pere Burgués
Andreu Fort, gendre de na

Ripolla, està en la casa
d'En Pallarès
Joan Sorbes, rajoler
Bernat Fages, sabater
Hierònim Llobet
Francesch Janer
Climent Puig
Bertomeu Parallada
Matheu Martí
Baldiri Pi
Joan Bonet
Baldiri Puig
Manaut Jugiar, qui està en
la casa de Mn. Mallio

De la Pobla de Valldonzella

La viuda Texidora
Francesch Soler
Joan Parallada
La viuda Beulovina
Pere Ferrer
Jaume Serdanya
Bertomeu Oliveres
Jaume Martí
Salvador Ricart
Antich Rourich
Gregori Avellaner
Pere Casauga

Pere Tralladó
Steve Bosch
La viuda Bofilla
Miquel Rourich
Joan Balle
March Pagès
Jaume Puig
Joan Viader
Joan Gordo
Joan Capdeoliva
Joan Oliver
Na Cortich

Baldiri Oliveres
Bertomeu Farrer
Salvador Oliveres
Pere Bofill
Jaume Gill
Joan Oliveres
Bertomeu Bosch
Bertomeu Pugès
Baldiri Bonfill.»

Total, 125 focs.

4. Omès per error a la publicació del fogatge.

«Parròquia del Spitallet, fogatjat a 29 de Juliol 1553 per Jaume Martí, Pere Squerrer, Bertomeu Perallada y Galceran Torrella, jurats del Spitalet y de la parròquia de Sancta Eulàlia de Proensana, com apar en cartes 127.

Spitalet

La viuda Nadala	En Borrell, qui està en la casa de dit Poy	
Pere Madolell	casa de na Portella	Pere Saguí
La viuda Vilara	En Bertran, que està en la casa d'en Miquel Oliver	Antich Gras
Bernat Duran	Lo Pisto, està en la botiga d'en Palaudàries	Bertomeu Perellada
Antoni Ortigues, fuster	En Joan, qui està en l'altra botiga de dit Palaudàries	Pere Godall
Miquel Oliver	Joan, boter, qui està en la casa d'en Famades	En Guilamet, en casa d'en Magraner
Jaume Martí	Joan Besalú, qui està en la casa de micer Carbonell	Joan Pagès, qui està en casa d'en Carbonell
Montserrat Costa	Jaume Senllorens, sastre	En Vicens Ros
Pere Duran	En Perris, qui està en casa d'en Martí	Ferrando Famades
Lo farrer	Jaume Pi, boter	Bertomeu Bernadí
En Peyró, lo texidor, qui està prop mestre Glaudis	En Joan, mestre de cases	Bertran Llopis
Mestre Glaudis, mestre de cases	Hierònim Reventós, sastre	Bertomeu Cabassa
Nicolau Te, qui està en casa na Verdaguera	Antoni Losta, fuster	Miquel Navés ciutadans de Mn. Salvà Barcelona
Eulària Verdaguera	Ponça, qui està en la casa d'en Savall	En Guillemesta, en casa del Gual Matheu
Joan Palaudàries	En Francisco, qui està a casa mestre Boquet	Joan Carbonell, pagès
Antoni Bosch	Lo texidor que està en la casa d'en Martí	Pere Scarrer
Joan Gascó, al hostal de Sans	Joan Gros, pagès	Bonanada Portella, viuda
Eulària Femades del Torrent Gornal	Bertomeu Orpini	Guillem Nadal
Joan Bruneta	Bertomeu, qui està a casa de na Ravella	Joan Cortadelles
Joana Pastor	Joan Fragató, està en casa d'en Palaudries	Eulàlia Riera
Antoni Solanes	Lo texidor que està en casa d'en Poy	Gabriel Vilar
Pau Poy, qui està en la casa de madò Ponsa	En Domenjó, qui està en	Pere Colom
Pere Mercer		Francesch Serra
Pere Gascó		En Sunyols, qui està en casa la senhora Gil
Bernat Oliver		En Bernat, qui està en casa Mossèn Taraffa
Galceran Torrella		Mn. Benet, vicari
Hierònim Mas		Clement Panyella.»
En Bernat Gascó		Total, 77 focs.
Joan Fillol		

Es tracta, en primer lloc i per damunt de tot, de comprovar si ultra aquests 125 + 77 = 202 caps de casa n'hi hagué d'altres al mateix any de 1553 que, per motius diversos i que després examinarem, no resultessin inclosos al fogatge. La coneixença i l'estudi de les poblacions respectives, Sant Boi, L'Hospitalet i El Prat, llar per llar, família per família, ens aclarirà en mota part, si no totalment, la qüestió.

ELS NO FOGATJATS

Els caps de casa no fogatjats al 1553 i tanmateix existents a les localitats esmentades van ser aquests:

Parròquia de Sant Boi (amb El Prat de Sant Boi)

Pere Aiguader	Bartomeu Corbelló	Domenjó de Pelafiga
Domenjó de l'Aran	Jaume Coronas	Jaume Pugès
Bernat Audiar	Lluís Costa	Salvador Pugès
Joan Benet	Pere Costa	Antic Puig
Vidal de Berni	Joan Defalç	Joan Roca
Joan Bessons	Guillem de Doat	Joan Salvador
Gabriel Biscarro	Joan Domènech	Gabriel Samset
Benet Bofill	Miquel de l'Escalera	Antoni Soler
Pere Bofill <i>junior</i>	Joan Esteve	Bartomeu Soler
Antic Bonet	Jaume Fiol	Bertran de la Tor
Antoni Bonet	Jaume Fogó	Jaume Trobat
Baldiri Bosch	Joan Franquelines	Antoni Vallès
Jaume Calvet	Joan de Gasapoy	Bernat Vares
Guerau Campamar	Baldiri Gener <i>junior</i>	Antoni Vendrell
Jaume Campamar	Jaume Gener	Joan Vendrell
Bernat Campmany	Pau Gener	Bertran Verger
Condo des Camps	Perot Gonçalves	Anton X., espadador
Joan Cannepe d'Oliva	Peirot Joffre	Bernat X., espadador
Ramon de Capdevila	Antoni Llupià	Guillem X., mosso
Joan de les Capes	Esteve Maiol	Guillem X., sabater
Gabriel Casadevall	Antic Martí <i>junior</i>	Joan X., mosso
Arnau de Casahugues	Anton Morera	Joan X., sastre
Joan Casahugues <i>senior</i>	Antoni Olot (o Clot)	Pere X., boter
Joan Casahugues <i>junior</i>	Antoni Palau	X. X., pastor
Marçal Catarch	«Lo Pany»	X. X., pastor
Antoni Joan Çavall	Jeroni Panyella	X. X., vallejador
Baldiri Cerdà	Miquel Parellada	Total, 82.
Domènec Coll	Marc Parés	

Parròquia de L'Hospitalet (amb El Prat de Provençana)

Guillem Bèrnia	Joan Gener	Pere Perull
Jaume Bosch	Jaume Godai	Bernat Ros
Guerau Cabassa	Vicenç Gras	Jaume Ros
Jaume Carbonell	Joan de Llussana	Pere Ros
Montserrat Cerdanya	Pere Marí	Jaume Seguí
Felip de Cervelló	Jaume Martí <i>junior</i>	Pere Serra
Joan Duran	Antic Modolell	Jaume Solanes
Mateu Duran	Pau Modolell	Pere Villespinosa
Francesc Esquerrer	Bartomeu Motes	Bartomeu Vilar
Jaume Femades	Joan Motes <i>junior</i>	Jaume Vinyes
Jaume Femades <i>junior</i>	Jaume Moy	Total, 34.
Samsó de Freixera	Bernat Oliver <i>junior</i>	

A tenor d'aquestes xifres l'absentisme fóra molt accentuat al fogatge:

Caps de casa, 1553

	<i>Fogatjats</i>	<i>No fogatjats</i>	<i>TOTAL</i>	<i>% fogatjats</i>	<i>% no fogatjats</i>
Sant Boi ¹	125	82	207	60	40
L'Hospitalet ²	77	34	111	68,5	31,5
TOTAL	202	116	318		

Cal, però, matisar i analitzar cas per cas. El resultat final ens acostarà més a la realitat. Per a una millor comprensió dividirem la població respectiva en categories econòmico-socials, tal com aleshores era costum de fer en la so-cietat estratificada.

ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ

Sant Boi

Pagesos propietaris:

Antoni Arrufat	Baldiri Gener <i>junior</i>	La vídua Pineda
Pere Arrufat	Francesc Gener	Gabriel Piquer
Bernat Balaguer	Jaume Gener	Bartomeu Planes
Antic Balasch	Pau Gener	Bartomeu Pugès
La vídua Beuloví	Jaume Godai	Salvador Pugès
Sebastià Blasco	Antoni Gonçalbo	Antic Puig
Baldiri Bofill	Perot Gonçalbo	Climent Puig
Benet Bofill	Bartomeu Gras	Pere Puig
Pere Bofill	Pere Jordà	Antic Raurich
Pere Bofill <i>junior</i>	Jaume Magraner	Miquel Raurich
La vídua Bofill	Antic Martí	Antoni Ricard
Antic Bonet	Antic Martí <i>junior</i>	Bartomeu Ricard
Antoni Bonet	Jaume Martí	Salvador Ricard
Bartomeu Bosch	Andreu Navés	Francesc Soler
Jaume Bosch	Baldiri Nin	Jaume Sunyol
Pere Burgués	Antic Oliva	La vídua Teixidor
Bartomeu Cellers	Baldiri Oliveres	La vídua Termes
Jaume Cerdanya	Bartomeu Oliveres	Pere Torres
Jaume Codina	Salvador Oliveres	Francesc Tries
Antoni Colom	Bartomeu Palau	Francesc Tries <i>junior</i>
Jaume Colom	Bartomeu Parellada	Antoni Vallès
Na Cortich	Joan Parellada	La vídua Vallès
Bartomeu Esquerrer	Miquel Parellada	Antoni Vendrell
Bartomeu Ferrer	Francesc Pineda	Joan Viader
Francesc Gelabert	Joan Pineda	Miquel Xiveller
Baldiri Gener		Total, 76:

1. Amb El Prat de Sant Boi.
2. Amb El Prat de Provençana.

Parcers:

Gregori Avellaner
Joan Bearnès
Joan Busera
En Caravall
Pere Castell
Antoni Joan Çavall

Jaume Corones
Bartomeu Costa
Joan Ferrer
Andreu Fort
Jaume Jover
Gabriel Martí

Anton Morera
Pere Morera
Jeroni Panyella
Salvador Panyella
Antic Roure

Total, 17.

Comparets:

Joan Batlle
Joan Bessons
Jaume Bonanat
Vicenç Bonanat
Joan Bonet
Baldiri Bosch
Jaume Bosch
Bartomeu Corbelló
La vídua Cospí
La vídua Domingo
Esteve Ferrer

La vídua Fillol
Jaume Fiol
Jeroni Llobet
Mateu Martí
La vídua Mas
Joan Oliver
Marc Pagès
Antoni Palau
Baldiri Pi
Jaume Pugès
Baldiri Puig

Jaume Puig
Joan Puig
La vídua Puig
Joan Ribot
Antoni Soler
Bartomeu Soler
Joan Torrella
Joan Urgell
Bartomeu Vendrell

Total, 31.

Menestrals:

Francesc Biscarro, teixidor de lli
Gabriel Biscarro, teixidor de lli
Marc Biscarro, teixidor de lli
Francesc Borràs, teixidor de lli
Montserrat Borràs, teixidor de lli
Jaume Bosch, teixidor de lli
Jaume Calvet, teixidor de lli
Joan Campdoliva, mestre de cases

Joan Cannep d'Oliva, mestre de cases (germà de l'anterior)
Arnau de Casahugues, ferrer
Domènec Coll, teixidor de lli
Joan Domènec, boter
Bernat Fages (també Feixes), sabater
Joan Feixes, sabater
Antoni Ferrer, vicari parroquial
Pere Gibert, barber-cirurgià
Joan Gordo

Esteve Maiol
En Manaut, juglar
Antoni Pi, hostaler
Marc Puig, vicari parroquial
Joan Sorbes, rajoler
Anton X., espadador
Bernat X., espadador
Guillem X., mestre de cases
Guillem X., sabater
Joan X., sastre
Pere X., boter
Pere X., ferrer

Total, 29.

Jornalers:

Pere Aiguader
Esteve Bosch
Guerau Campamar
Jaume Campamar
Bernat Campmany
Joan de les Capes
Gabriel Casadevall
Joan Casahugues, *senior*
Joan Casahugues, *junior*
Pere Casahugues

Marçal Catarch
Baldiri Cerdà
Salvador Company
Joan Esteve
Jaume Fogó
Joan Franquelines
Joan de Gasaupoy
Jaume Gil
Anton Llupià
Joan Oliveres

Mateu Pla
Pere del Puig
La vídua Sala
Joan Salvador
Gabriel Samset
Joan Tites
Bertran de la Tor
Pere Treballó
X. X., vallejador

Total, 29

Mossos i pastors:

Domenjó de l'Aran	Guillem de Doat	Jaume Trobat
Bernat Audiar	Miquel de l'Escalera	Bernat Vares
Joan Benet	Peirot Joffre	Bertran Verger
Vidal de Berni	Antoni Olot (o Clot)	Guillem X., mosso
Condo des Camps	«Lo Pany»	Joan X., mosso
Ramón de Capdevila	Marc Parés	X. X., pastor
Lluís Costa	Domenjó de Pelafiga	X. X., pastor
Pere Costa	Joan Roca	Total, 24.
Joan Defalc		

Estructura de la població de Sant Boi del Llobregat, any 1553

		% de població
Pagesos terratinents	76	37
Parcers	17	8
Comparets	31	15
Menestrals	29	14
Jornalers	29	14
Mossos i pastors	24	11,5
	206 ¹	99,5

L'Hospitalet

Pagesos propietaris:

Antoni Bosch	Jaume Femades	Bonanada Portell
Jaume Bosch	Jaume Femades <i>junior</i>	Pau Poy
Joan Bruneta	Joan Fillol	Eulàlia Riera
Bartomeu Cabassa	Jaume Godai	Bernat Ros
Guerau Cabassa	Pere Godai	Jaume Ros
Jaume Carbonell	Antic Gras	Pere Ros
Joan Carbonell	Jaume Martí	Vicenç Ros
Montserrat Cerdanya	Jaume Martí <i>junior</i>	Jaume Seguí
Pere Colom	Jeroni Mas	Pere Seguí
Joan Cortadelles	Pere Mercer	Francesc Serra
Montserrat Costa	Antic Modolell	Antoni Solanes
Bernat Duran	Pere Modolell	Jaume Solanes
Joan Duran	Guillem Nadal	Galceran Torrella
Mateu Duran	La vídua Nadal	Eulàlia Verdaguer
Pere Duran	Bernat Oliver	Bartomeu Vilar
Francesc Esquerrer	Bernat Oliver <i>junior</i>	Gabriel Vilar
Pere Esquerrer	Miquel Oliver	La vídua Vilar
Eulàlia Femades	Joan Palaudàries	Total, 55.
Ferran Femades	Bartomeu Parellada	

1. Hi manca la vídua Rafela, fogatjada, que no he sabut identificar.

Parcers:

Joan Besalú	Bertran Llopis	Pere Serra	
T. Borrell	Bartomeu Llorenç	Jaume Sunyol	
Vicenç Gras	Climent Panyella		Total, 10.
Bertran Laubet	Pere Perull		

Comparets:

Guillem Bèrnia	Bartomeu Motes	Joan de Portadia	
Bernat «Francès»	Jaume Moy	Francesc Tabernina	
Pere Marí	Bartomeu Orpina	Jaume Vinyes	
Pau Modolell	Joan Pastor		Total, 11.

Menestrals:

Antoni Artigues, fuster	Joan Gener, vicari parroquial	Jaume Santllorenç, sastre	
Arnau Cases, teixidor de lli	Perris Labòria, hostaler	Pere Vallespinosa, arrendador parroquial	
Pere Cases, teixidor de lli	Anton Losca, fuster	Benet X., vicari parroquial	
Joan Castany, boter	Vicenç de Llunes, ferrer	Joan X., mestre de cases	
Felip de Cervelló, rector parroquial	Claudi Merla, mestre de cases	X. X., teixidor de lli	
Samsó de Freixera, taver- ner	Jaume Pi, boter		Total, 19.
Joan «Gascó», hostaler	Jeroni Raventós, sastre		

Jornalers:

Bartomeu Baró	Joan Nicolau o de Casals		Total, 4.
Joan Gros	Joan Pisto		

Mossos i pastors:

Joan Fragató	Joan Motes <i>junior</i>	Guillem X.	
Bernat «Gascó»	Joan Pagès	Joan X.	
Pere «Gascó»	Domenjó X.		Total, 10.
Joan de Llussana	Guillem X.		

Estructura de la població de L'Hospitalet del Llobregat, any 1553

		% de població
Pagesos terratinents	55	50
Parcers	10	9
Comparets	11	10
Menestrals	19	17
Jornalers	4	3,6
Mossos i pastors	10	9
	109 ¹	98,6

1. Hi manquen els ciutadans Miquel Navés i Galceran Salvà, fogatjats, que habitualment residien a Barcelona.

Les llistes de caps de casa no fogatjats, que hem donat més amunt, comprenen solters, casats i vidus. No coneixem l'estat civil de tothom, i probablement els casats —caps de casa per excel·lència— siguin més dels que donem. Els explícits són:

Casats no fogatjats al 1553

Sant Boi ¹	27
L'Hospitalet ²	7

Intentarem esbrinar el per què del no fogatjament de tothom, solters i casats, en nombre, com hem vist, superior al centenar entre Sant Boi, L'Hospitalet i El Prat. Però si camuflable és un solter, molt menys ho resulta un casat. Per què, doncs, de cada tres adults masculins no fogatjats, un —almenys— era casat?

Efectuarem l'anàlisi dels absents per categories socioeconòmiques, començant per una de pràcticament inexistente entre la població examinada, però tanmateix real a Barcelona: la dels terratinents ciutadans.

Terratinents ciutadans

Burgesos, nobles o militars, tots ciutadans de Barcelona, van apoderant-se al llarg del segle XVI, de la propietat rural dels pobles de les comarques veïnes: el Maresme, el Vallès, el Baix Llobregat.⁵ El fenomen és paral·lel a la decadència de Barcelona, però el seu estudi cau fora de l'àmbit d'aquest article.

Tant el fogatge del 1515 com el del 1553 recullen la incidència dels terratinents ciutadans, però molt irregularment. Concretant-nos a aquest darrer i a les poblacions objecte del nostre examen, tenim que a Sant Boi, com hem vist, només hi figura com a resident un militar, Miquel Xiveller, i són esmentades dues torres i dues cases de ciutadans (sense emprar aquest mot), habitades per parciers o llogaters. No cal dir que les propietats santboianes de ciutadans barcelonins eren al 1553 moltes més.

A L'Hospitalet són fogatjats al 1553 dos ciutadans: Miquel Navés i Galceran Salvà (aquest, valedor decidit de la independència parroquial pratenc), que viuen regularment a Barcelona. Ultra aquests són esmentades les cases de micer Carbonell, mestre Boquet, na Ravella, la senyora Gil i mossèn Tarafa, barcelonins, habitades per llogaters. En canvi, el fogatge no inclou les masies-torres de Puigmarí, Antich, Amiguat i alguna altra, tots ells ciutadans de Barcelona i terratinents a L'Hospitalet, el primer fent-hi residència sovintejada.

1. Amb El Prat de Sant Boi.

2. Amb El Prat de Provençana.

5. Per l'extrem sud d'aquesta comarca, v. Jaume Codina: *El delta del Llobregat i Barcelona. Gèneres i formes de vida dels segles XVI al XX*, ed. Ariel, Barcelona, 1971.

Pagesos propietaris

En tenim 15 de casats i no fogatjats:

De Sant Boi
Antic Bonet
Baldiri Bosch
Antoni Joan Çavall
Baldiri Gener *junior*
Jaume Gener

Perot Gonçalbo
Antic Martí *junior*
Antic Puig
Antoni Vendrell

De L'Hospitalet
Jaume Bosch
Jaume Carbonell
Mateu Duran
Jaume Femades
Jaume Seguí
Bartomeu Vilar

L'anàlisi individual sembla atribuir llur exclusió del fogatge al simple fet de ser encara joves i, si bé casats, vivint sota l'ombra paternal. Però aquesta suposada explicació casa malament amb el propi fogatge, on veiem curosament diferenciats els rellogats. O els fills casats no eren tinguts en tal concepte, sinó com una prolongació del *pater familias*? A partir de cert moment l'hereu s'hi converteix, per defunció o vellesa del pare. Altra cosa sembla esdevenir quan el casat jove és el gendre. Aquest és el cas de Mateu Duran, de L'Hospitalet, casat amb una pubilla del mateix cognom: al 1553 té ja un fill de 16 anys, però el fogatge és fet a nom del seu sogre Bernat Duran.

No tots els casats de les llistes d'absents són joves. Antoni Joan Çavall és ja vell; Antic Puig, pare de cinc fills, havia fet testament al 1551.

Un cas singular és el no fogatjament d'una de les famílies més benestants de L'Hospitalet: els Cerdanya. Al 1553 acabava de morir el pare; però al fogatge no hi figura ni la vídua ni l'hereu, un menor de 16 anys d'edat, però emancipat pel seu pare als 14.

Parcers

Generalment forasters, la circumstància de la fi del contracte d'arrendament podria explicar llur no inclusió, en algun cas, al fogatge. En principi hi són:

Parcers de Sant Boi, 1553

Fogatjats	13
No fogatjats	4

Parcers de L'Hospitalet, 1553

Fogatjats	7
No fogatjats	3

Comparets

El fogatjament dels pagesos pobres ens dóna aquest resultat:

Comparets de Sant Boi, 1553

Fogatjats	23
No fogatjats	8

Comparets de L'Hospitalet, 1553

Fogatjats	5
No fogatjats	6

Malgrat la divergència entre les dues localitats, el cas santboià sembla testimoniar el fogatjament en principi dels comparets. Si bé alguns no eren més que fills adults solters de pagesos propietaris, transitòriament inclosos en aquesta categoria amb finalitats fiscals, el problema de les exclusions hi resta per explicar.

Menestrals

Resultats:

Menestrals de Sant Boi, 1553

Fogatjats	17
No fogatjats	12

Menestrals de L'Hospitalet, 1553

Fogatjats	15
No fogatjats	4

El quadre menestral de Sant Boi ha de ser incomplet: hi manca un fuster i probablement un o més sastres i hostalers-taverners. Els exclosos de L'Hospitalet fan de més bon explicar: són tres eclesiàstics de quasi segura residència a Barcelona i un ermità-taverner de la capella de Bellvitge.

Jornalers

A L'Hospitalet només són 4, tots fogatjats. En canvi, dels 29 de Sant Boi, la majoria (19) resten fora del fogatge. El caràcter més o menys transitori de l'estada dels jornalers, pràcticament forasters tots, havia d'influir en llur fogatjament o no.

Mossos i pastors

Joves, solters i forasters, passavolants sense gairebé excepció, sembla que restaven exempts del fogatjament. A Sant Boi no n'hi figura cap. El cens de L'Hospitalet, més meticolós, els consigna, si bé són pocs i pot haver-hi confusió en alguns casos amb jornalers.

L'ORIGEN GEOGRÀFIC

El món assalariat, al delta del Llobregat, és foraster i prioritàriament francès durant tot el segle XVI i primera meitat del XVII. Josep Iglésies planteja la qüestió immigratòria a través del fogatge del 1553 a escala nacional,⁶ i en conclou que «a jutjar pels padrons que hem pogut consultar, tot plegat, la quantia deduïble dels immigrants no sembla representar una xifra considerable, davant dels 72.753 focs del total català».

No obstant, cal tenir ben present que:

a) Els cognoms francesos eren ràpidament catalanitzats: Puy = Puig, Poy = Poll, Defauce = Defalç, Laubet = Llobet, o simplement adaptats a la fonètica catalana: Bèrnia, Maiol, Verger, i assimilats a cognoms catalans corrents: Cases, Capdevila, Bosch, Costa, Llopis, Calvet. Tots aquests cognoms els traïem de francesos de Sant Boi, L'Hospitalet i El Prat al 1553.

b) Salvant excepcions, els immigrants nodrien les classes assalariades. Si eren casats i per tant ocupaven casa, sembla que eren fogatjats. Però si eren solters i treballaven de mosso de pàges, no eren inclosos al fogatge.

Tot plegat fa que la població real sigui —com venim comprovant— sensiblement més alta que la fogatjada, i que els immigrants francesos constitueixin un nombre també més alt del que el fogatge pugui fer semblar:

Caps de casa, 1553

	<i>Naturals de la comarca</i>	<i>Forasters</i>
Sant Boi ¹	111	96
L'Hospitalet ²	49	62

Entre els forasters cal distinguir una minoria catalana, situada a les capes del mig —parcers i comparets— i àdhuc a la de dalt en alguns casos de gendres amb aixovar suficient: i una majoria francesa, de gascons, bearnesos i procedències indeterminades, que ocupava els estrats més baixos, de jornalers i sobretot de mossos i pastors.

1. Amb El Prat de Sant Boi.

2. Amb El Prat de Provençana.

6. Capítol «Les llistes onomàstiques».

Forasters, 1553

	<i>Catalans</i>	<i>Francesos</i>	<i>Origen indeterminat</i>
Sant Boi ¹	28	43	25
L'Hospitalet ²	18	32	12

LA MOBILITAT DELS HUMILS

Íntimament relacionat amb els fogatges, que són padrons de caire fiscal, hi ha, doncs, la classificació socioeconòmica de la població. Els historiadors hi han de superar un factor advers: la idea que els fogatges són padrons demogràfics. A partir d'aquí, únicament el despullament sistemàtic dels registres parroquials —on s'hagin conservat— podrà il·luminar l'escenari demogràfic amb un mínim de garanties.

Els humils solen mancar als fogatges per totes aquestes raons: per solters, per pobres, per passavolants, per no habitar casa sola. A mitjan segle XVI, època del fogatge objecte de la nostra atenció, la mobilitat geogràfica d'aquesta massa desarrelada és impressionant. L'arxiu parroquial santboià ha conservat sortosament les llistes de confessats del 1552, 1553 i 1554, justament l'any del nostre fogatge, un any abans i un altre després. La comparació dels cognoms que hi figuren dóna aquest resultat:

1552		1553		1554	
<i>Cognoms</i>	<i>Cognoms anterior</i>	<i>Cognoms nous</i>	<i>Cognoms anterior</i>	<i>Cognoms nous</i>	
66	48	57	82	7	

La llista del 1553 especifica noms i cognoms. En canvi, la del 1552, consigna mossos i pastors amb la família de l'amo: «En Bosch, sa muller, lo pastor, lo bover»; «Lo batlle, sa muller, la majordona, lo mosso, lo porquer»; etc. Quant a la del 1554, gairebé no recull cap mosso ni pastor.

Les dades que tenim de L'Hospitalet també autoritzen a parlar d'un transvasament intens de la població immigrada:

1552		1553		1554	
<i>Cognoms</i>	<i>Cognoms anterior</i>	<i>Cognoms nous</i>	<i>Cognoms anterior</i>	<i>Cognoms nous</i>	
57	53	18	56	9	

1. Amb El Prat de Sant Boi.

2. Amb El Prat de Provençana.

EL COEFICIENT PER CASA

No pretenem discutir l'enutjosa qüestió del coeficient que cal assignar a cada foc, sinó tan sols exposar el que en sabem de Sant Boi i L'Hospitalet en aquests anys centrals del segle XVI.

L'arxiu parroquial santboià, força ben conservat, no té, però, els registres d'aquesta època. La llista de confessats del 1552 és parcialment construïda per cases en nombre de 48. La composició d'aquestes per adults és com segueix:

Cases de Sant Boi, any 1552

Cases de 2 adults	24
Cases de 3 adults	13
Cases de 4 adults	8
Cases de 5 adults	3
	—
	48

Cal considerar que 7 de les 11 cases de més de tres adults augmenten el nombre perquè enclouen els servidors: mossos, pastors, etc. En un sentit estrictament familiar només hi ha 3 cases amb quatre adults a cada una, i una sola llar amb cinc adults familiars.

De tota manera, com que el que val i compta és la realitat demogràfica, no la familiar, els 134 habitants que resulten de les 48 llars donen un coeficient de 2,8 adults per casa. Manca afegir-hi la població infantil, que desconeixem. En termes de demografia antiga les taxes de natalitat són molt altes, però les de mortalitat infantil també. Un detall eloqüent —i escruixidor— de la llista del 1552 a Sant Boi és que les 48 famílies esmentades només compten amb 15 fills adults o que arriben a edat de combregar (aleshores, com és sabut, en entrar a la pubertat). Els escassos testaments santboians d'aquests anys que ens enumeren l'edat dels fills dels testadors ens hi mostren dos i tres infants a cada casa, és cert; però això poca cosa vol dir —demogràficament parlant— si aquests infants no havien d'arribar a adults o, a tot estirar, només en sobreviuria un de cada tres. En tals condicions sembla que el coeficient més ajustat i veritable és el d'un infant per llar i, per tant, 3,8 el general.

RESUM

De l'examen de la documentació pervinguda a nosaltres de Sant Boi, L'Hospitalet i El Prat, al capdavall del riu Llobregat, al mateix any de 1553 —encara que no exactament als mateixos dies— en què els jurats respectivament enumeraven la població amb finalitats fiscals i no demogràfiques, en podem concloure amb caire de certa seguretat:

a) els caps de casa fogatjats no van ser la totalitat dels existents, sinó un 65 % aproximat;

b) les causes de l'exclusió del 35 % restant obeeixen a la supervivència d'un cert sentit patriarcal en el cas dels fills casats a la pròpia casa pairal, i a la transitorietat de l'estada de les classes no propietàries, singularment les d'assalariats;

c) la immigració francesa resta amagada per la catalanització dels cognoms, però hi és molt intensa, de l'ordre d'un 30 % de la població total;

d) el coeficient per casa no sembla superar la xifra de 4.

RESUMEN

El examen de la documentación que ha llegado a nosotros de las poblaciones de Sant Boi, L'Hospitalet y El Prat, situadas en el último tramo del río Llobregat, permite observar para todas ellas que, en el mismo año 1553 aunque no en los mismos días, la enumeración de los habitantes por los Jurados respectivos, con finalidades fiscales —no demográficas—, conduce, con bastante seguridad, a las siguientes conclusiones:

- a) Los cabezas de familia o de hogar incluidos en el «fogatge» no fueron la totalidad de los existentes, sino un 65 %, aproximadamente;
- b) Las causas de la exclusión del 35 % restante radican en la supervivencia de cierto sentido patriarcal en el caso de los hijos casados en la propia casa solariega, y en la transitoriedad de la residencia de las clases no propietarias, en particular las de los asalariados;
- c) La inmigración francesa queda oculta en los datos por la catalanización de los apellidos, a pesar de resultar en esta ocasión muy intensa (del orden de un 30 % de la población total);
- d) El coeficiente por casa no parece superar la cifra de 4.

ABSTRACT

The examination of the documentation which is available to us on the towns of Sant Boi, L'Hospitalet and El Prat, all situated on the last stretch of the River Llobregat before it enters the sea, permit the observation that the census of inhabitants carried out in 1553 (though not on the same date in all three towns), for tax purposes —not demographic purposes— leads fairly certainly to the following conclusions:

- a) The heads of family or of household included in the «fogatge» were not the total of those then existing, rather only about 65 %;
- b) The causes of the exclusion of the remaining 35 % were rooted in the survival of a certain patriarchal spirit in the case of married sons residing in the parental household, and in the transitory nature of the residences of the non-landowning classes, specially the wage-earners;
- c) The immigration of the French was hidden by the catalanization of their surnames, even though at this time it was particularly intense (in the order of some 30 % of the total population);
- d) The coefficient per house would not appear to be greater than 4.

Masia de La Ribera, al nord d'El Prat, amb un nom millenari al Delta del Llobregat: Can Parellada. Aquest cognom figura al fogatge del 1553 a Sant Boi, a La Pobla de Valldonzella i a L'Hospitalet, i encara, també a Sant Boi, hi trobem un altre cap de casa no fogatjat, Miquel Parellada.

Fotog. Josep Bel